

УДК 347.45/.47

Бурова Лариса Ігорівна

асистент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЙНОЇ УГОДИ

Постановка проблеми. Сьогодні процедура медіації набуває все більшої популярності. Вчені активізували свої зусилля на дослідженні питання правової природи медіації, статусу медіатора, моделей медіації, принципів та стадій медіації.

Крім того, в нашій країні вже було зареєстровано декілька законопроектів, положення яких спрямовано на регулювання процедури проведення переговорів за участю третьої нейтральної сторони. За відсутності у нас законодавчого визначення категорії «медіація», вважаємо можливим використовувати поширений у наукових колах підхід до її розуміння як самостійного способу вирішення спору за участю третьої нейтральної сторони. Медіація є специфічним способом вирішення будь-яких конфліктів в силу цілого ряду особливостей, таких як захист інтересів кожного учасника, орієнтування на знаходження порозуміння, облік динаміки людських взаємин.

Успішне проведення процедури примирення полягає в тому, що сторони виробляють рішення, яке повністю відповідає їх інтересам. Таке рішення закріплюється та знаходить своє вираження в медіаційній угоді.

Питання правової природи медіаційної угоди є актуальним, так як сьогодні є надзвичайно популярними інститути альтернативного вирішення спору (далі АВС), тобто врегулювання спору без залучення органів державної влади. Метою медіації як одного із видів АВС є швидке та ефективне усунення спору та укладення угоди, яка б могла визначити умови вирішення конфлікту та визначити права та обов'язки сторін щодо попередження подібного роду спору в майбутньому.

Саме правильне розуміння та оформлення медіаційної угоди дасть можливість сторонам захистити свої права та інтереси. Додержання умов такого виду цивільно-правового договору забезпечить захищеність сторін від порушень їх прав та інтересів.

Тому, дане наукове дослідження присвячено визначенню правової природи медіаційної угоди як виду цивільно-правового договору.

Метою статті є визначення поняття медіаційної угоди, її ознак та правової природи, наслідків виконання та невиконання медіаційної угоди.

Стан дослідження. Науково-теоретичною основою дослідження стали праці: Г.В. Єрьоменко, С.І. Калашникова, О.О. Львова, Є.В. Носирева, Н.В. Нестор, С.А. Подоляк, Ю.Д. Притика, І.В. Рехтина, О.М. Спектор, Г.О. Ульянової, Ц.А. Шамликашвілі, а також праць зарубіжних учених – Н. Александер, Л. Фуллер, К. Ковач, С. Меррі, Л. Надер, С. Сілбі, К. Менкель-Мідоу, Г. Де Пало, П. Харлей та ін.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день одним із завдань Європейського Союзу є допомога державам-членам у швидкому, справедливому правосудді та у розробці альтернативних методів розв'язання спорів. Така допомога, в першу чергу, спрямована на вироблення стандартів, згідно з якими держави-члени повинні привести своє законодавство у відповідність на підставі взятих правових зобов'язань.

Україна на сьогоднішній день активно удосконалює структуру органів, які здійснюють правову охорону та захист об'єктів інтелектуальної власності. Запровадження інституту медіації має стати одним із кроків до поставленої мети.

Правовідносини між суб'єктами процедури медіації можна розділити на правовідносини, що виникають до, під час і після проведення процедури медіації. Відносини, які виникають до проведення процедури медіації між сторонами, слугують причиною виникнення конфлікту. Правовідносини, що виникають під час проведення процедури медіації, являють собою відносини з врегулювання конфлікту. Відносини між сторонами і медіатором представляють собою відносини з надання послуг, і регулюються нормами цивільного права. Відносини

між сторонами – договірні, спрямовані на укладення медіативної угоди. Правовідносини, що виникають після припинення процедури медіації, також можна розділити на ті, які виникають між сторонами і між сторонами і медіатором. У будь-якому випадку, медіаційні правовідносини завершуються. З точки зору динаміки медіації важливо також враховувати правовідносини: 1) матеріально-правові відносини, що склалися між суб'єктами, в рамках яких і виникла суперечка, 2) організаційні (з приводу проведення медіації), 3) відносини між медіатором і сторонами [1, с. 245 – 256].

Завершення переговорів – це останній етап, на якому сторони мають сформулювати зміст угоди або викласти у письмовій формі причини розбіжностей та обґрунтування позицій сторін.

Медіаційна угода – це і акт саморегуляції, і документ, і юридичний факт. В загальному вигляді – це угода, в якій досягнуто компромісу між конфліктуючими сторонами. В більш вузькому сенсі – це договір, укладений на основі взаємних поступок між сторонами.

Як було зазначено вище, в Україні розроблено кілька законопроектів «Про медіацію». Дані проекти по різному визначають термін «угода» в сфері медіації. В першому проекті, авторами якого є народні депутати О.І. Тищенко та Ю.А.Кармазін, дається таке поняття терміну: «угода про результати медіації» — це письмово оформлена домовленість сторін, що може укладатися за результатами медіації та містить викладення досягнутих сторонами спільних рішень щодо врегулювання конфлікту (спору) [2]. Кінцевим результатом проведення медіації може бути і недосягнення згоди між сторонами. В такому випадку, ніяка угода не укладається, а складається протокол про проведення медіації, де указується, що спільного, взаємовигідного рішення сторонами не досягнуто. В іншому законопроекті (С.В.Ківалова, В.А.Бондика) більш вдало вживається термін «медіаційна угода» – письмова угода між сторонами медіації про вирішення конфлікту та / або усунення спричиненої конфліктом шкоди [3]. Аналогічне визначення міститься і в проекті закону, автором якого є Я.П. Федорчук. Відмінним є лише те, що в останньому проекті вживається термін медіаційна угода, а у дужках – мирова угода [4]. Далі ми будемо говорити про схожі та відмінні риси цих двох понять, що дозволить обґрунтувати неможливість вживання «медіаційної угоди» та «мирової угоди» як тотожних та рівнозначних понять.

Медіаційна угода закріплює права та обов'язки сторін, що дає змогу вичерпати конфлікт та попередити його повторне виникнення.

Дану угоду можна вважати стабільною, коли в ній присутні наступні складові:

1) процедурне задоволення – сторони, незалежно від ходу виконання угоди, готові надалі використовувати ту ж модель переговорного процесу в подібних обставинах;

2) психологічне задоволення – учасники переговорів не відчували морального навантаження;

3) задоволення по суті – його ступінь залежить від того, наскільки адекватно дозволені всі проблеми і наскільки формальні пункти угоди забезпечують реальне задоволення інтересів [5, с. 86].

С.І. Калашнікова пропонує виділяти медіаційну угоду, укладену в рамках приватної медіації та медіаційну угоду, укладену під час судової медіації. В першому випадку ми говоримо про медіаційну угоду як самостійний вид цивільно – правової угоди, в другому випадку ми говоримо про угоду, яка має схожі риси з мировою угодою.

Так, у праві багатьох зарубіжних країн, угоди, укладені в рамках приватної медіації, розглядаються як договори цивільно-правового характеру, на які поширюються загальні вимоги матеріального законодавства про двосторонні угоди і, зокрема, про мирові угоди (наприклад, Італія, Франція, Німеччина). Що стосується угод, укладених за результатами судової медіації, то тут можливо декілька варіантів, зокрема, такі угоди:

1) розцінюються як цивільно-правової угоди (переважно в країнах загального права); в цьому випадку підставою для припинення провадження у справі буде, наприклад, спрямоване в суд сповіщення про укладення медіаційної угоди (Канада, Онтаріо);

2) прирівнюються до судового рішення (наприклад, у Словенії);

3) розглядаються в якості судової миркової угоди процесуальної природи. Відповідно, така угода підлягає ухваленню судом і тільки після цього набуває юридичної сили (наприклад, у Фінляндії, Румунії) [6].

Хотілося б зазначити, що медіаційна угода має тільки спільні риси з мировою угодою, але ці поняття не можуть бути повністю прирівняні. Перед початком аналізу цих двох понять варто дати визначення мировій угоді. Відповідно до ст. 175 ЦПК України, мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову. Мирова угода укладається сторонами (позивачем і відповідачем) і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову. Якщо у справі бере участь третя особа, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору, мирова угода укладається за її участю. Сторони можуть укласти мирову угоду як в суді, так і поза судом. Сторони зобов'язані повідомити суд

про укладення мирової угоди, зробивши спільну заяву, тобто заяву, яка підписана обома сторонами. Ця заява приєднується до справи.

Головною відмінністю медіаційної угоди від мирової угоди полягає в тому, що мирова угода набуває юридичної сили тільки після затвердження її судом, а медіаційна угода має самостійний характер та не вимагає такого затвердження.

Актуальним є питання додержання сторонами умов медіаційної угоди. Так як медіаційна угода, в першу чергу, є видом цивільно-правового договору, постає питання щодо зобов'язання сторін до виконання умов даної угоди. Найбільш логічним вбачається закріплення можливості нотаріального посвідчення медіаційної угоди і таким чином надання їй виконавчої сили. В даному випадку приватна медіація отримує органічне продовження і завершення в юрисдикційних органах – в органах нотаріату, при цьому дотримуються принципи як юрисдикційної, так і позаякюрисдикційної діяльності. Крім того, такий порядок забезпечує послідовну реалізацію одного з пріоритетних завдань розвитку медіації в нашій правовій системі, а саме зниження навантаження на судову владу. Нотаріальне посвідчення медіаційної угоди є найпростішим і швидким способом забезпечення його виконання, впровадження якого не вимагає докорінного реформування чинного законодавства.

Як було зазначено вище, кінцевим результатом медіації не завжди є підписання медіаційної угоди. В деяких випадках сторони під час медіації не можуть знайти спільне рішення у вирішенні конфлікту. В таких випадках медіатор складає протокол, в якому зазначає, що медіація не принесла бажаний результат, і сторони не можуть зійтися в своїх баченнях вирішення конфлікту. Хоча варто відмітити, що випадки непідписання медіаційної угоди не є частими. Коли сторони йдуть на медіацію, вони вже готові на діалог, готові вислухати свого опонен-

та, готові за певних умов піти на поступки. Тому ми і говоримо, що медіація є дуже ефективною, так як частіш за все сторони підписують медіаційну угоду та виконують умов, які в ній прописані.

Висновки. Отже, можна сказати, що медіаційна угода – це письмовий документ, в якому виражається воля сторін щодо виходу з конфлікту та в якому передбачаються умови задоволення вимог сторін. Таким чином, медіаційна угода дає можливість вичерпати конфлікт, а також відшкодувати як моральну, так і матеріальну шкоду, завдану правопорушенням.

Для медіатора і для сторін, важливим є те, щоб під час примирливої процедури був знайдений консенсус. Рішення повинно задовольнити обидві сторони медіації. Необов'язково сторони приймають рішення, якого вони прагнули досягти на початку переговорів. Їх позиція та бачення виходу із спірної ситуації може змінюватись на протязі всього процесу примирення. Головне, щоб на кінцевій стадії медіації вони були остаточно переконані в правильності та вигідності рішення, яке вони приймають, підписавши медіаційну угоду. Умови такої угоди не повинні суперечити моральності, імперативним нормам права, зачіпати права осіб, які не були присутніми на медіації. Забезпечення дотримання даних вимог при укладенні угоди є професійним обов'язком медіатора. За загальним правилом, медіаційна угода має виконуватися добровільно.

Отже, необхідно визначитися з процедурою виконання медіаційної угоди. Сторони повинні бути впевнені в виконанні умов медіаційної угоди. Тому вважається, що на сьогоднішній день першочерговим завданням для вітчизняного законодавця є прийняття закону про медіацію, де буде чітко визначено процедуру проведення медіації, правовий статус медіатора, права та обов'язки сторін та забезпечення шляхів виконання умов медіаційної угоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів / Ю.В. Розман // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 49 – С. 245-256
2. Про медіацію : Проект закону України від 17.12.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=39689&pf35401=185192
3. Про медіацію : Проект закону України від 19.04.2012 № 10301. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=43208
4. Про медіацію : Проект Закону України від 26.06.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637
5. Лукьяновская О. В. Основы юридической конфликтологии и медиации / О.В. Лукьяновская, Р.Г. Мельниченко. – Волгоград : Изд-во ФГОУ ВПО ВАГС, 2011. – 96 с.
6. Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mybrary.ru/users/personal/read/mediatsiya-v-sfere-grajdanskoj-yurisdiktsii/>

Бурова Лариса Ігорівна

ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЙНОЇ УГОДИ

В даній статті розглянуто поняття медіації як способу альтернативного врегулювання спору. Висвітлено питання медіаційної угоди як завершальної стадії примирливої процедури. Розглянуто предмет і сторони медіаційної угоди. В даному науковому дослідженні проведено порівняльний аналіз медіаційної угоди та мирової угоди як способів вирішення конфлікту між сторонами.

Ключові слова: альтернативні способи врегулювання спору, медіація, медіаційна угода, сторони угоди.

Буровая Лариса Игоревна

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА МЕДИАЦИОННОГО СОГЛАШЕНИЯ

В данной статье рассмотрено понятие медиации как способа альтернативного урегулирования спора. Освещены вопросы медиационного соглашения как завершающей стадии примирительной процедуры. Рассмотрены предмет и стороны медиационного соглашения. В данном научном исследовании проведен сравнительный анализ медиационного соглашения и мирового соглашения как способов разрешения конфликта между сторонами.

Ключевые слова: альтернативные способы урегулирования спора, медиация, медиационное соглашение, стороны сделки.

Burova Larisa Igorevna

LEGAL NATURE OF THE MEDIATION AGREEMENT

In this article the concept of mediation as a means of alternative dispute resolution. The questions mediation agreement as the final stage of conciliation procedures. Considered of the subject and the sides mediation agreement. In this research study, a comparative analysis of the mediation agreement and the settlement agreement as a means of conflict resolution between the sides.

Keywords: alternative methods of dispute settlement, mediation, mediation agreement counterparty.